

organizira

1. vseslovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali

dne 22. aprila 2017 v Celju

Zbornik povzetkov

1.vseslovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali

E-zbornik povzetkov (CD-ROM)

Cop. 2017

ZBORNİK UREDILA:

mag. Priscila Gulič,

Civilna iniciativa za izboljšanje pravne zaščite živali

ORGANIZACIJSKI ODBOR:

Stanko Valpatič, Miloš Židanik, Mirjana Mulec, Milena Trefalt, Valentin Gorjanc

ZALOŽNIK:

Društvo za osvoboditev živali,

Ostrožno pri Ponikvi 26,

3232 Ponikva

info@osvoboditev-zivali.org

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

179.3(082)(086.034.44)

061.2:179.3(497.4)(082)(086.034.44)

VSESLOVENSKO srečanje društev in aktivistov za pravice živali (2017 ; Celje)

Zbornik povzetkov [Elektronski vir] / Društvo za osvoboditev živali organizira
1. vseslovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali, dne, 22. aprila
2017 v Celju ; [uredila Priscila Gulič]. - Ponikva : Društvo za osvoboditev živali,
2017

ISBN 978-961-94216-0-4

1. Gulič, Priscila 2. Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice (Ponikva)
289991424

PROGRAM SREČANJA:

Namen srečanja je druženje, povezovanje, izmenjava informacij o tem kaj počnemo, katere projekte vodimo in katere načrtujemo ter kako lahko svoje moči združimo, da bomo pri aktivizmu za pravice živali učinkovitejši.

9.00-9.30 prijava

9.30-9.35 Stanko Valpatič. Uvodni pozdrav in predstavitev srečanja iz organizacijskega vidika.

9.35-9.55 Stanko Valpatič. Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice – aktivnosti in projekti.

9.55-10.15 Miloš Židanik. Poti in stranpoti v evropskem gibanju aktivistov za pravice živali.

1. Sklop 10.15-11.15: Društva za zaščito živali – predstavitev aktivnosti po društvih – vsaka predstavitev traja 10 minut; voditelj sklopa: Mirjana Mulec

10.15-10.25 Društvo za zaščito živali Pomurja

10.25-10.35 Društvo za zaščito živali Maribor

10.35-10.45 Animal Angels

10.45-10.55 Društvo za zaščito konj, Polzela

10.55-11.05 Društvo za zaščito živali Bela Krajina

11.05-11.15 Obalno društvo proti mučenju živali

11.15-11.25 - razprava

11.25-11.40 ODMOR

2. Sklop 11.40-12.30 Društva za zaščito rejnih živali – vsaka predstavitev traja 10 minut; voditelj sklopa: Miloš Židanik

11.40-11.50 – Zavod za zaščito rejnih živali Koki

11.50-12.00 – Kmetija miru V Pravljici

12.00-12.10 – Ekološka kmetija pri Jernejk

12.10-12.20 – Družinsko zavetišče družine Židanik

12.20-12.30 – Kmetija, Ostrožno pri Ponikvi 26

12.30-12.40 – razprava

3. Sklop 12.40-13.40 pobude na pravnem področju – 10 minutne predstavitve; voditelj sklopa: Priscila Gulič

12.40-12.50 – Zavod Pit. Pravno varstvo organiziranja pasjih borb ter pravna zaščita bull pasem v Sloveniji.

12.50-13.00 – Nadzorniki živali. Odgovorno lastništvo živali – pogoj za sobivanje ljudi in živali.

13.00-13.10 – Iniciativa za izboljšanje pravne zaščite živali. Zavetišča brez ubijanja.

13.10-13.20 – Skupina Varuha pravic živali pri Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice – namen, cilji in projekti.

13.20-13.30 - razprava

13.30-14.50 ODMOR ZA KOSILO

4. Sklop 14.50-16.10 skupinske in individualne pobude, projekti in akcije

Voditeljica sklopa: Katja Šket

14.50-15.00 Slovensko vegansko društvo

15.00-15.10 Celjski vegani

15.10-15.20 Bistriška vege scena

15.20-15.30 Ivan Soče

15.30-15.40 Anja Radaljac

15.40-15.50 Jasmina Hrastovec

15.50-16.00 Veganska iniciativa

16.00-16.10 - razprava

5. Sklop 16.10-16.50 akademska društva in posamezniki

Voditeljica sklopa: Katja Šket

16.10-16.20 Društvo ZaŽivali!

16.20-16.30 Matjaž Kovše, Čuječnost v individualnem in skupnostnem aktivizmu.

16.30-16.40 Tomaž Grušovnik, Zanikanje moralne odgovornosti do živali.

16.40-16.50 razprava

6. Sklop 16.50-17.15 Skupine aktivistov za pravice živali

Voditelj sklopa: Valentin Gorjanc

17.00-17.10 – organizacija velikega protestnega shoda v Ljubljani

17.10-17.20 – razprava

17.20-17.30 ODMOR

7. Sklop: OKROGLA MIZA

17.30-18.30 – Prihodnost gibanja za pravice živali v Sloveniji: sodelujejo vsi.

Zaključek srečanja.

K O T I Z A C I J A

Znaša 10,00 EUR in vključuje čaj, kavo in vodo med odmoroma te vegansko kosilo, produkcije Vege&Dobro. Znesek kotizacije 10 EUR za aktivno in pasivno udeležbo na srečanju je potrebno nakazati najkasneje do 16.04. 2017 na TR SI56 0201 1025 3228 311, Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva, namen nakazila: kotizacija za 22 april.

Vstop bo mogoč le s potrdilom o plačilu kotizacije, zato ga prinesite s seboj.

Uvodni pozdrav

Spoštovane udeleženke in udeleženci,
današnje vseslovensko srečanje smo namenili izboljšanju položaja živali v družbi oziroma t.i. pravicam živali. Kot smo že zapisali v vabilu, je namen srečanja druženje, spoznavanje, izmenjava informacij, kaj počnemo, katere projekte vodimo in katere načrtujemo ter kako lahko združimo svoje moči. Še posebej bi izpostavil zadnje - kako lahko združimo moči - kdo s kom, na katerih področjih oziroma ali med nami sploh obstaja možnost sodelovanja brez kakršnihkoli pričakovanj, ki bi lahko bila moteča za delovanje npr. nekega društva ali posameznika. Želim, da se vsi počutimo svobodni in enakovredni ter si tako naredimo in preživimo en nepozaben in koristen dan.

Iz našega programa je razvidno, da je nujno držati se ure, torej pri odmorih in za mikrofonom. Voditelji posameznih sklopov pa imajo možnost opozoriti govorca, da je čas pretekel in tako dati priložnost naslednjemu.

Želimo vam prijetno druženje in koristno branje pričujočega zbornika!

Stanko Valpatič

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice - aktivnosti, projekti

Stanko Valpatič*

*Predsednik Društva za osvoboditev živali in njihove pravice, Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva,
info@osvoboditev-zivali.org

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice je bilo ustanovljeno v letu 2002 in ima sedež na kmetiji na Ostrožnem pri Ponikvi, deluje pa na celotnem območju Slovenije in širše. Namen in cilji društva so prizadevanja za zaščito živali, v okviru tega pa tudi skrb za uveljavljanje pravic živali v Ustavi Republike Slovenije in predpisih ter v praksi, tako da bi lahko živali živele življenje, ki je primerno njihovi vrsti, svobodno in v miru ter brez strahu, da jih bo kdo preganjal, mučil ali ubil. Namen in cilji društva so tudi prizadevanje za varstvo okolja in ohranjanje narave, kar v statut ni bilo vključeno od vsega začetka, temveč pozneje. Med drugim si prizadevamo tudi za odpravo živinoreje, lova, poskusov na živalih in drugih dejanj, ki niso v korist živali.

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice je v letu 2006 pridobilo status društva, ki deluje v javnem interesu (Odločba Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, z dne 23.6.2006, št. 215-3/2006).

Društvo si prizadeva za zaščito živali, varstvo okolja in ohranjanja narave na vseh področjih družbenega življenja. Po statutu so naloge društva tudi naslednje (naštete niso vse):

- prizadevanje za odpravo sedanjega stanja, ko človek uporablja živali za svoje potrebe;
- prizadevanje za odpravo živinoreje, lova, poskusov na živalih, škodljivih transportov živali in vseh dejanj, ki škodujejo živalim, okolju in naravi oz. jih uničujejo;
- prizadevanje za pravno priznanje pravic živali;
- prizadevanje za pravno varstvo živali, narave in okolja;
- informiranje javnosti o slabem položaju živali in o tematiki s področja varstva okolja in ohranjanja narave;
- informiranje javnosti o škodljivosti mesne in mlečne prehrane ter pozitivnih vidikih vegetarijanske, veganske in teranske prehrane;
- prizadevanje za odpravo kakršnegakoli mučenja živali;
- izobraževanje glede zaščite živali, varstva okolja in ohranjanja narave;
- prizadevanje za širitev zavesti o enosti človeka, živali, rastlin, mineralov.

Nekaj najpomembnejših akcij in aktivnosti do sedaj:

- organizirali smo veliko mirnih shodov za živali;
- pripravili smo več kot 20 vege piknikov po mnogih mestih v Sloveniji;
- pripravili in poslali na državne organe kar nekaj pobud in predlogov;
- pripravili podpisovanje peticij;
- natisnili veliko informativnega materiala: jumbo plakati, plakati, letaki, majice, broške (več kot 100.000 primerkov skupaj);
- revija Osvoboditev živali izhaja od leta 2004 in do sedaj smo izdali okrog pol milijona izvodov;

- glas živali smo prenesli v slovensko javnost tudi preko ostalih medijev v Sloveniji (več 100 nastopov);
- posneli smo lastne oddaje in jih dnevno predvajamo na ZDRAVA TV;
- sodelovali smo s stojnico na raznih sejmih in prireditvah.

Planirane aktivnosti v letu 2017:

- organizirati vseslovenski shod : **USTAVIMO NASILJE NAD ŽIVALMI**, ki bo 17. junija ob 10.00 uri v Ljubljani, PRED PARLAMENTOM. Načrtujemo, da bi se shoda udeležilo od 500 do 1000 ljudi (to je lahko ena izmed naših skupnih akcij);
- vsaj enodnevna delavnica – izdelovanje plakatov;
- še več sodelovanja z drugimi društvi in posamezniki;
- aktivnosti znotraj skupine Varuha pravic živali;
- dvakrat letno izdamo revijo Osvoboditev živali (skupaj 20.000 izvodov);
- planiramo izdajo žepnega priročnika v sodelovanju z dr. Tomažem Grušovnikom;
- tiskovna sporočila ob zanimivih svetovnih dnevih ali dogodkih ter sodelovanje z mediji ob pomembnih dogodkih;
- sodelovanje z Zdravo TV - oddaje, reklame, spoti;
- predavanja;
- veganska kulinarična prireditev "Pun pisker zelenjave" (septembra v Mariboru)
- izdajanje informativnega materiala: letaki, plakati ...

Poti in stranpoti v evropskem gibanju za pravice živali

Miloš Židanik*

* Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva, info@osvoboditev-zivali.org

Predstavljam pregled trendov v gibanju na podlagi obiskov Mednarodne konference aktivistov za pravice živali, ki se vsako leto organizira v Luksemburgu. Opazen je premik v smer vedno večje profesionalizacije gibanja – angažiranje pravnikov, designerjev spletnih strani, profesionalnih kuharjev in znanstvenikov, ki skrbijo za nabor podatkov. Ti služijo za argumentacijo pritiskov na politične sile v državi. Veliko je političnega lobiranja po eni strani ter po drugi organiziranja množičnih protestov, v katere se pritegne tudi druge organizacije, ki se ukvarjajo z zaščito pravic manjšin – od protinacistov, do pripadnikov gibanja LGTB, feministk in okoljevarstvenikov. Ob tem se aktivistični pristopi vedno bolj opirajo na spoznanja znanosti, tako v individualnih, kot skupinskih pristopih, od osebnih pogovorov, do izdelave brošur z največ učinka. Na podlagi analize povratnikov veganov med vsejeda se daje prednost programom počasnega prehoda na veganski način prehranjevanja in usmerjenost aktivnosti v programe zmanjševanja škode (brezmesni ponedeljek, fleksitarijanstvo (več brezmesnih dni v tednu)). Opažam nevarnost vdora kapitala v aktivizem za pravice živali z možnimi posledicami in primerjam dogajanje na tem področju z dogajanjem v medicini, kjer je farmacija preko kapitalskih vložkov prevzela nadzor nad diagnostičnimi in terapevtskimi smernicami, ki so primarno v njenem interesu. Tako so izrazi, kot so delovanje, oprto na spoznanja znanosti ter princip zmanjševanja škode nekaj, kar je v interesu farmacije in na področju aktivizma za pravice živali nekaj, kar je v interesu mesne industrije. Denar namreč usmerja raziskovanje v znanosti in plačuje statistično obdelavo podatkov, ki lahko predstavi rezultate po volji plačnika. Zato menim, da je potrebno ohraniti kritično distanco do spoznanj znanosti in težišče aktivizma ohraniti na področju prostovoljnega dela.

Ključne besede:

Mednarodna konferenca za pravice živali v Luksemburgu, evropska gibanja, aktivizem, prostovoljstvo, politično lobiranje, vdor kapitala, primerjava s farmacijo, medicino.

Društvo za zaščito živali Pomurja - aktivnosti in strategija

Petra Gjureč*

*Društvo za zaščito živali Pomurja, Trg zmage 8, 9000 Murska Sobota, dzzpom@gmail.com

Cilj delovanja Društva za zaščito živali Pomurja – ustanovljenega leta 2006 – je, da bo vsaka žival na svetu živela svoji vrsti primerno življenje. Ker je to najvišji možen cilj, smo si zastavili tudi nekaj hitreje dosegljivih ter strategijo, kako do končnega cilja. Verjamemo, da če pomagamo živalim (in njihovim ljudem) na manjšem področju (Pomurje) ter z zares dobrim delom – tj. sistematično in celostno – dosegamo dobre in predvsem dolgoročne rezultate, ki se kažejo na različne načine (npr. upad števila zapuščenih psov, ...) – lahko posledično kot primer dobre prakse oz. kot vzor drugim organizacijam, pomagamo živalim po celem svetu. Člani se medsebojno spoštujemo in smo eden najbolj trdnih timov daleč naokoli.

Principi dela: *Zadamo si dosegljive vmesne cilje, v katere verjamemo. *Iz vsake situacije naredimo nekaj dobrega. *Naše delo je predvsem delo z ljudmi – trudimo se videti stvari z njihove perspektive, brez predsodkov ... *Odpravljamo vzrok.

Pri vsem tem so potrpežljivost, vztrajnost in ogromno ljubezni ključni trije spremljevalci našega vsakdana.

Za doseg dobrih rezultatov je ključno **povezovanje**. V desetih letih našega dela smo postali enakovredni sogovorniki na občinah, policiji in UVHVVR, redno sodelujemo z izobraževalnimi ustanovami, centri za socialno delo, župnijami in drugimi nevladnimi organizacijami. S sodelovanjem vsakega izmed njih dodajamo manjkajoče koščke mozaika h končni sliki srečnega Pomurja (beri sveta☺).

Z **ozaveščanjem** preko *predavanj po vrtcih, šolah, oratorijih, občinah in ob različnih drugih priložnostih, preko *stika z ljudmi na naših stojnicah ter *dnevno na terenu, preko *različnih delavnic (sprehajanje&urejanje psov v romskih naseljih, veganske kuharske delavnice ...) ter preko *medijev – ljudem - predvsem tistim najmlajšim, približujemo živalim prijazen način življenja.

Seveda pa vsak dan **pomagamo** tistim, ki pomoč potrebujejo zdaj takoj. Letno preverimo več kot 300 prijav, več kot 600 primerov odkrijemo sami in na različne načine (z nasveti, fizično ali finančno pomočjo ali -čenegredrugeče- s prijavo pristojnim organom, odvisno od primera do primera) preprečimo, da bi se hudo trpljenje, s katerim se vsak dan srečujemo, nadaljevalo. Vsako leto organiziramo akcijo sterilizacij/kastracij psov in mačk, z željo, da bi število teh živali upadlo do te mere, da bi živele dostojno življenje.

Društvo za zaščito živali Pomurja ni zavetišče za zapuščene živali. Naše dejavnosti so predvsem preventivne narave in usmerjene k temu, da zavetišč kot takih sploh ne bi potrebovali, torej da bodo lastniki živali ozaveščeni, odgovorni in z zadostno mero čustvene inteligence poskrbeli, da bo vsaka žival živela svoji vrsti primerno življenje. **Skrbimo** pa za

nekaj rešenih rejnih živali, s pomočjo katerih ljudem prikažemo njihove zgodbe, ko so bile še “kos mesa” ali “sredstvo za pridobivanje mleka oz. jajc”, ki nas učijo o tem, kaj vse ljudje počnemo živalim iz prehranske industrije in da bi se preko svojih osebnih zgodb vsedle v čim več src in začele spreminjati navade, ki so se tako zelo vsidrale v ta svet ...

S celostnim in sistematičnim delom na področju Pomurja premikamo meje za živali tukaj in zdaj ter za vse tiste iz prihodnosti, hkrati pa **smo vzor** številnim organizacijam po svetu. Tako smo v letih 2013 in 2016 svoje delo predstavili na mednarodni konferenci za zaščito hišnih živali – ICAWC. Od takrat nas kontaktirajo številne organizacije s celega sveta in z njimi z največjim veseljem delimo svoje znanje in izkušnje.

Društvo za zaščito in pomoč živalim sveta in njihovim skrbnikom

Animal Angels*

*Animal Angels Slovenija, Levstikova 26, 8210 Trebnje, group.animalangels@gmail.com

V začetku delovanja društva Animal Angels, je bila pomoč naravnana psom v Bosni, pomagali smo velikemu številu do lepih domov, zdravljenja, hrane, sterilizacij in kastracij. V 6-ih letih delovanja smo se razširili tudi na področje Slovenije, ker tudi pri nas ni dobro poskrbljeno za pse in muce. Začeli smo sodelovati z zavetišči, saj so velikokrat prepolna, s slovenskimi društvi za zaščito živali, delujemo v romskih naseljih, kjer educiramo ljudi, steriliziramo in kastriramo pse, sodelujemo z veterinarsko inšpekcijo, saj imamo veliko prijav o slabem ravnanju z živalmi, prav tako pomagamo in rešujemo problematiko brezdomnih psov v Srbiji in Bosni. Lotili smo se kar velikega projekta: pomagati reševati problematiko brezdomnih psov in muc. Zelo ponosni pa smo, da se je naše delovanje usmerilo tudi k reševanju in pomoči rejnim živalim. Z različnimi društvi smo rešili kure, zajce, ponije, konje in pujske. Sodelujemo pri različnih projektih, osveščamo, educiramo in pomagamo, kjer je potrebno. Naše nove smernice so: reševati problematiko globalno, na višjih nivojih. Želimo in bomo del dobrih sprememb in lepšega življenja za vsa živa bitja.

<https://www.facebook.com/www.animalangels.eu/>

<http://www.animalangels.si/>

Društvo za zaščito konj

Natalija Nedeljko*

Društvo za zaščito konj, Šercerjeva 9, 3320 Velenje, info@dzk.si

Društvo za zaščito konj in ostalih živali je popolnoma neprofitna organizacija, ki ni financirana s strani nobene državne institucije in deluje izključno s prostovoljnimi prispevki posameznikov ter donacijami. Primarna dejavnost je reševanje mučenih, trpinčenih in zlorabljenih konj, je pa res, da društvo nikoli ne odreče pomoči tudi ostalim živalim. Ker je to malce bolj specifična dejavnost in je potrebno za namestitev tako velikih živali imeti precej prostora, pa tudi prostora za njihovo dnevno gibanje, je društvo še v začetku delovanja, ko je imelo v najemu bokse na eni od kmetij v Velenju, iskalo primerno kmetijo za dolgoročni najem, kjer bi lahko nemoteno delovalo in pomagalo živalim. Tako je pred petimi leti našlo kmetijo v Orovi vasi pri Polzeli, poimenovali smo jo Rehabilitacijski center za konje Petra (dalje RC Petra). Tu je našlo prehodni dom, nekatere pa tudi stalni, ogromno živali. Trenutno tukaj domuje okoli 130 rešenih živali, seveda v prvi vrsti konji, sprejeli pa smo tudi precej mačk, nekaj psov, kokoši, race, kunce, želve, goske in podobno. RC Petra je edinstvena lokacija, kjer smo ponosni na to, da živali nimajo omejenega časa bivanja in rehabilitacije in da čas pri nas nima nobenega tempa in roka ter da živali lahko tu v miru okrevajo in iščejo nove domove. Kljub velikim težavam nam je v letih delovanja uspelo rešiti več kot 270 konj, nič koliko muc, psov in ostalih malih živali. Ker smo v začetku dobivali resnično težko poškodovane konje, tako fizično kot psihično, je naše delovanje postalo hitro prepoznavno v slovenskem prostoru. Še vedno se najdejo hudi primeri mučenja, trpinčenja in zlorabljanja konj, vendar so čedalje redkejši, kar je več kot očitno posledica dobrega dela in skupnega sodelovanja z inšpekcijskimi službami.

V sklopu društva deluje tudi Center za konje s posebnimi potrebami (dalje CKPP) na ranču Weter, kjer je prostor za konje, ki so jih njihovi lastniki tako hudo poškodovali, da potrebujejo dejansko redno veterinarsko oskrbo. Odstopila ga je ena od članic društva in nam s tem omogočila, da nam teh živali ni potrebno tedensko voziti na kliniko v Ljubljano ali jih tam tudi nameščati. V centru je stalno nastanjenih med 5-8 živali, za katere je še posebno težko najti dom, saj so stroški njihove oskrbe za 2-4 krat višji od stroškov, ki so potrebni za oskrbo zdravega konja. Tu domuje tudi 20 prostoživečih muc, za katere prav tako skrbi članica društva.

Tako velik obseg nastanjenih živali v RC Petra in v CKPP pomeni tudi ogromno dela. Čeprav je bilo v začetku ogromno prostovoljcev, se je v zadnjih letih to število drastično zmanjšalo. Tako trenutno za vse živali na posestvu in celotno vodenje 12 ha velikega posestva ter celotnega društva skrbi le ena prostovoljka. Enako je tudi v Centru za konje s posebnimi potrebami na ranču Weter. Zakaj takšen upad prostovoljcev? Nekateri niso bili več zmožni gledati izmučenih in trpinčenih živali, ki prihajajo, drugi so se naveličali ogromnega obsega dela. Vendar pa, če želi društvo obstajati in nuditi pomoč ter dom pomoči potrebnim živalim, potem se je treba s tem sprijazniti in spoznati, da je to način življenja, ki si ga izbral in ne

samo nekaj začasnega za čas, ko nimaš kam na kavico, nekateri celo menijo, da bi za svoje prostovoljno delo morali biti plačani.

Društvo kljub vsem finančnim in kadrovskim težavam deluje dalje in se trudi maksimalno dobro poskrbeti za vse živali. Res je, da je še nekaj nastanitvenih možnosti, vendar pa se zaradi kadrovskih težav in preobremenjenosti prostovoljk, sprejemajo samo še živali, ki so odvzete s pomočjo inšpekcije.

V društvu se zahvaljujemo vsem ostalim društvom, ki nam pomagajo z zbiranjem in doniranjem hrane za naše živali ter nam tako olajšujejo ter odzemajo del tega problema. Še posebej bi se zahvalili članici društva Animal Angeles, ga. Valeriji Podgornik, ki nam resnično stoji ob strani, čeprav ima ogromno svojega dela. Vsekakor se želimo zahvaliti tudi veterinarjem in kovaču za maksimalno pomoč in podporo ter inšpekcijskim službam UVHVVR za dobro sodelovanje in maksimalno ter korektno pomoč pri prijavih posameznih primerov.

Ključne besede: Društvo za zaščito konj, rehabilitacijski center za konje, konji s posebnimi težavami, kadrovske in finančne težave, prostovoljno delo, neprofitnost

»Čeprav bi bilo včasih lažje obupati, nas ljubezen do njih žene naprej« *

*Društvo za zaščito živali Bela krajina, Ločka cesta 14A, 8340 Črnomelj, dzzzbk@gmail.com

Društvo za zaščito živali Bela krajina je s svojim delovanjem pričelo v začetku leta 2013, pri tem pa je ustanovne člane vodila skupna misel: izboljšati odnos do živali v Beli krajini in poskrbeti za osveščanje o njihovih pravicah pa tudi naših dolžnostih do njih. Naj gre za hišne ljubljence, rejne živali ali divjad, za pomoč smo na voljo vsem živalskim prijateljem.

Za lažji nadzor in izvajanje vseh nalog, ki smo si jih zadali, smo naše delovanje razdelili na dve poglavitni področji. Prvo, terensko, se posveča odlovu živali, odzivu na klice in prijave o zanemarjenih, zapuščenih živalih, odlovu in sterilizaciji prostoživečih mačk ter izpustu le teh nazaj v okolje, ipd., ter drugo, ki se osredotoča na osveščanje in ozaveščanje, ki ju sicer izvajamo tudi pri terenskem delu, vendar v drugemu sklopu temelji na pripravi brošur in ostalega pisnega materiala. V okviru drugega dela pripravljamo predavanja na temo zaščite in pravic živali, organiziramo dogodke oz. se jih udeležujemo (bazar nevladnih organizacij, *Srnj na placu*, Jurjevanje, Teden kulture, ...), razvijamo in realiziramo ideje za pridobivanje finančnih sredstev (izdelava in prodaja koledarja, prodaja izdelkov, licitacije, zbiranje starega papirja, ...) ipd.

Žal pa je zaradi pomanjkanja aktivnih članov v zadnjem letu in pol naše delovanje okrnjeno, nikakor pa ne ustavljeno. Preusmerili smo se predvsem v terensko delo in reševanje mačje problematike, ki je na območje celotne Bele krajine še vedno pereč problem. Za učinkovitejše reševanje in spreminjanje miselnosti na področju zaščite živali se radi povežemo tudi z drugimi društvi in organizacijami, v preteklosti smo sodelovali s portalom Pes, moj prijatelj, z Društvom Animal Angels, z Društvom za zaščito živali Kočevje, itn.

Posebno bi se radi zahvalili Belokranjski veterinarski službi, brez katere bi bilo naše delo skorajda nemogoče in seveda vsem, ki nas pri našem delu podpirajo in nam pomagajo, da zagotovimo pomoč in oskrbo, ki jo živali potrebujejo.

Ključne besede: Društvo za zaščito živali Bela krajina, terensko delo, mačja problematika, belokranjska veterinarska služba

Družinsko zavetišče za rejne živali Židanik

Nastja Židanik

Na zapuščenem travniku (velikem manj kot hektar) blizu Cerkvenjaka smo kupili zemljo z namenom čim večje samooskrbe. Ob urejanju vrtov smo se srečali s prostoživečimi živalmi, za katere smo želeli pustiti in ustvariti dovolj prostora, da bi lahko še dalje nemoteno živele ob nas. Zgradili smo več skalnjakov, izkopali ribnik in mnoge vodne jame, posadili žive meje, naložili kupe hlodov,... Zato danes z nami žive mnoge prostoživeče živali, ki so si ob našem domu lahko naredile svojega. Kmalu so po različnih poteh k nam prišle še druge živali, ki so potrebovale varen dom: kokoši, rešene iz baterijske reje, race, pegatke, petelini, kunci, ovce, dva pujsa- živali, ki bi sicer živetarile v hlevih in bile zaklane. Pri nas se je zbrala tudi pisana družčina muc, zavrženih ali divjih, ki so z zadnjimi močmi poiskale pomoč in našle dom. Iz različnih deponij in hrvaških šinterajev so prišli naši psi. Trenutno živi v našem domu 76 rejnih in domačih živali. Naše zavetišče je nastajalo postopoma. Na našo pot so stopale živali, ki so potrebovale zaščito in dom, mi pa smo to imeli in smo jih lahko sprejeli. Pomembna so nam bila njihova individualna življenja, hkrati pa smo preko njih spoznavali svet njihove vrste. Razširitev zaznav onkraj lastne vrste in s tem globlje zavedanje in povezanost s širšim svetom okoli nas, spreminja naš svet. Skozi fotografije, zgodbe in utrinke naših doživetij z živalmi, preko obiskov šol in drugih predavanj,... želimo tudi drugim ljudem predstaviti živali in njihov svet in s tem prispevati k pravičnejšemu in prijaznejšemu sobivanju nas vseh na tem svetu. Naše zavetišče je naš individualen družinski projekt- ne deluje pod okriljem nobenega društva. So pa posamezniki in ustanove, ki nas v naših prizadevanjih podpirajo in nam pomagajo. Zrnje za kokoši nam velikodušno podarja družina Rus iz Mute pri Ljutomeru, ki ima miroljubno kmetijo, kjer gojijo žita. O.Š. Bratov Polančičev v Mariboru nam odprtega srca daje ostanke sveže zelenjave in za nas zbira neporabljen kruh. Restavracija Loving Hut v Mariboru nam podarja ostanke in presežke hrane. Sadjarstvo in vinogradništvo Šparovec iz Oplotnice nam velikodušno podarja jabolka. Tudi mnoge prijateljice za naše živali zbirajo kruh in nam zanje kdaj podarijo finančni prispevek. Vsi ti darovi niso le v pomoč nam, ampak nas obenem povezujejo v skrbi za živali okoli nas. Ta vidik se mi zdi najpomembnejši, saj nas odnos in skrb za druge spreminja in oblikuje veliko bolj od vseh intelektualnih informacij. V prihodnosti našega zavetišča z možem vidiva terapevtsko druženje z živalmi in vodene ogleda

manjših

skupin.

Ključne besede: zavetišče, kokoši, ovce, pujsi, kunci, povezovanje posameznikov, dobrobit živali, donacije

Kratka predstavitev Kmetije Ostrožno, Ostrožno 26, 3232 Ponikva

Kmetija leži na severnem delu občine Šentjur pri Celju, ob meji z občino Slovenske Konjice. Skrbimo za cca 10 hektarjev površin.

Kmetija je v celoti ekološka in delujemo po ideji miroljubnega kmetijstva, kar pomeni tudi najboljše možnosti za vse živali.

Živalim, ki živijo z nami na kmetiji, poskušamo v okviru zmožnosti omogočiti čim lepše življenje do naravne smrti, kajti tega si najbolj želijo, podobno kot mi ljudje.

Na kmetiji:

- proizvodnja K Naravi – vege&dobro
- sedež društva za Osvoboditev živali in njihove pravice
- sedež društva za razvoj Miroljubnega kmetijstva

Pravno varstvo organiziranja pasjih borb ter pravna zaščita bull pasem v Sloveniji

Tanja Vidergar*

*Zavod Pit, Vodenska 47, 1420 Trbovlje, zavod.pit@gmail.com

Naš predlog novele Kazenskega zakonika je kazal na jasno sporočilo, da v naši družbi ni več prostora za mučenje živali ter dodajal, da prav tako ni prostora za tiste, ki na račun živali polnijo svoje denarnice. Pomembni koraki z vidika prepoznavanja in sankcioniranja tovrstnih dejanj so bili narejeni že leta 2013 s spremembami Zakona o mučenju živali, še vedno pa potrebujemo korak naprej, korak v smeri jasne opredelitve teh dejanj kot kaznivih.

Cilj novele je tako bil določiti vse oblike mučenja živali ter opredeliti kazni (tudi zaporne), da bodo te v največji meri izpolnjevale svojo odvračilno funkcijo.

Predlog spremembe kazenskega zakonika smo v začetku marca 2016 vložili skupaj z ZL, s sodelovanjem SMC, SD, Desusa in skupine nepovezanih poslancev – kot jasno sporočilo, da so vse oblike mučenja živali nesprejemljive, zato bodo tudi ustrezno sankcionirane. Predlagali smo, da se kot mučenje opredeli tudi spolna zloraba, organizacija in sodelovanje pri borbah živali ter zanemarjanje živali, ki povzroča pogin ali hude poškodbe; kot kaznivo dejanje bi prepovedali selektivno vzrejo in prodajo živali za borbe. Organizacija živalskih bojev pa bi bila opredeljena kot najhujša oblika kaznivega dejanja, za katero sta bili predvideni denarna kazen in do pet let zopora. Določili bi tudi štiri nove varnostne ukrepe: odvzem živali, prepoved posedovanja živali, prepoved stikov z odvzeto živaljo in prepoved lastništva živali.

Vendar je večina predlogov ostala pri načelnih dobrih namenih, konkretna pot novele kazenskega zakonika pa se je končala na parlamentarnem odboru za pravosodje. Že prej je nestrinjanje z njim izrazila vlada, ki je v svojem stališču med drugim izpostavila, da so se kazni za mučitelje zaostrele že leta 2011, ko so kazen za surovo ravnanje z živaljo dvignili s šestih mesecev na največ leto zopora, za mučenje več živali ali kruto povzročitev pogina živali pa z največ enega na dve leti zopora. To zvišanje naj bi po mnenju vlade upoštevalo načelo sorazmernosti glede primerjave s kaznimi, predpisanimi za druga kazniva dejanja. Navedli so, da nekaterih predlaganih rešitev v praksi ne bi mogli izvajati, nekatera bi lahko vodila celo do neskladja z ustavo.

Vseeno smo si izborili nekaj kompromisov – na novo se inkriminira ukvarjanje z organizacijo borb živali in stav zanje ali ukvarjanje z vzrejo in vzgojo živali za borbo, predvideva zaporno kazen do dveh let (oziroma triletno za trajno pohabljenega ali pogin živali) in denarno kazen. Strožja kazen se določa tudi za dejanja mučenja oziroma trajnega pohabljanja živali, in sicer se podaljšuje z dveletne zaporne kazni na tri leta.

Organizacija pasjih borb poteka v zaprtih krogih, do katerih policija ne more priti brez uporabe prikritih preiskovalnih sredstev. Eden od poglobitnih razlogov, zakaj smo predlagali, da se kazen za organizacijo borb zviša na pet let, je bila, da bi v tem primeru policija lahko uporabljala prikrite metode za to, da bi razkrinkala te kriminalne združbe. Teh zdaj ne more uporabljati, saj za kazniva dejanja do dveh let to ni dovoljeno. Predstavniki Ministrstva za pravosodje pa so sicer napovedali, da je možno, da bi ob prenovi kazenskega zakonika v prihodnosti bilo to opredeljeno kot kataloško kaznivo dejanje, za katerega je možna uporaba prikritih sredstev, ne glede na predvideno kazen.

Obstoječe kazni so preblage, da bi imele odvračilni učinek. Že več let opozarjamo, da je problem pasjih borb pri nas bistveno večji, kot se zdi v javnosti. V Sloveniji je najmanj 20 psarn, kjer vzrejajo pse za borbe, s prodajo teh psov in organizacijo borb se vrtijo vrtoglave vsote denarja.

Prepričani smo, da bo kljub novim določilom, da bo organizacija pasjih borb in šolanje psov za boje kaznivo dejanje, pregon storilcev še naprej neučinkovit, kazni pa veliko prenizke. Žival bo še naprej obravnavana kot predmet, zanemarjanje živali, pa čeprav ima to za posledico pogin, pa bo še naprej zgolj prekršek. Kakršna koli oblika mučenja živali je nedopustna. V argumente vlade in koalicije, da na tem področju nimamo težav ter da je primarno urejeno kot prekršek, nikakor ne moremo privoliti. In zaradi tega bomo pri iskanju ustreznih rešitev vztrajali še naprej, od vseh pristojnih pa pričakujemo konkretne ukrepe.

Odgovorno lastništvo – predpogoj sobivanja ljudi in živali

Aldo – Goran Ninovski*

* Združenje za nadzor odgovornega lastništva živali Slovenije, Trnov Hrib 15, 3270 Laško

Pojem odgovornega lastništva kot vsebinske smernice v zasledovanju dopolnitev in nadgradenj zakonskih regulativ in dvigovanju družbene zavesti po uveljavljanju moralnih in etičnih meril v odnosu do izvajanja odgovornega lastništva živali za širjenje aktivnega sobivanja živali in ljudi v skupnem bivalnem in socialnem okolju, smo pojem postavili v tako imenovani "**trikotnik odgovornosti**". Ta trikotnik pa razgrajujemo 3x3 trikotnik.

V trikotniku odgovornosti so soodvisni akterji: žival, lastnik in družbeno okolje.

Živali kot subjekti (in ne objekti) v civilnih živalovarstvenih in okoljevarstvenih združbah (društva, zavodi in organizacije) v svojih aktivnostih v vedno večji meri posvečajo personalizacijskemu odnosu do živali, ki jih po tem načelu enakopravnega planetarnega bitja z vrednostjo lastnega obstoja, tudi tako obravnavajo. Vendar pa živali ne morejo samostojno zagovarjati tega stališča, zaradi tega je izrednega pomena odgovornost drugih akterjev v trikotniku odgovornosti, to sta: lastnik in družbeno okolje.

Lastnike razdeljujemo na vzreditelje, rejce in ljubitelje. Vsaj prvi dve vrsti lastništva zasledujeta predvsem ekonomski interes, saj sta večinoma na začetku mesno-predelovalno-trgovsko-potrošniške verige. Do vprašanja odgovornega lastništva bosta imela le toliko posluha v kolikor bosta imela ekonomski interes, oziroma ju bosta v to silili posamezni akterji nadaljevalne verige (predelovalec, trgovec, potrošnik). Prav informiranost in osveščenost slednjega (potrošnika) je odločilnega pomena za pritisk na ostale udeležence v verigi, v izboljšanju odnosa do (trenutno in v bodoče) sprejemljivega izboljšanja statusa živali. Tretji tip lastnika pa je pravzaprav od horizontale do vertikale razpet med minimalističnimi in maksimalističnimi moralnimi in etičnimi merili odnosa do živali. Na njegovo odzivnost v odnosu, pa vplivajo, tako zgodovinski in podedovani socialni vzorci, do pridobljenih, kulturoloških, civilizacijskih, verskih in družbenih pogledih, ter osebnih okoliščinah in izkušnjah, ki se reflektirajo in manifestirajo v oblikovanju lastnega odnosa do živali.

Tretji akter v trikotniku odgovornosti pa je družbeno okolje, ki se deli na predstavnostno - zakonodajno (država z inštitucijami z izvodi sprejemanja zakonodaje in nadzora izvajanja) katere vloga je pretežno v sankcioniranju in sanaciji odklonilnih dejanj od predpisanih in na civilno družbo, katerih največji pomen je v vzpostavljanju meril, ki bi v največji meri preventivno in primarno preprečevale možnosti nastajanja odklonov v odnosu do živali, v nadzoru teh odklonov in v prizadevanjih po težjem in obsežnejšem sankcioniranju dejavnikov odklonov odgovornega lastništva v neodgovornega.

Problem in konflikt interesov teh dveh polov nastaja že zaradi samih izhodiščnih pozicij. Zakonodajca v RS zasleduje pojem "**dobrobit živali**", ki je glede na to, da večinsko ureja odnos ekonomske kategorije lastništva, ki ga v veliki meri narekuje lobističen kartel mesno vzrejno-predelovalno-trgovsko-potrošniške mreže, medtem ko civilna družbena gibanja (društva,

zavodi, združenja in NVO organizacije, ki delujejo na področju zaščite živali) pa svoje delovanje temeljijo na zahtevah po "**pravica**h živali".

Prav zaradi vseh teh vidikov so te organizacije v težkem položaju, saj se morajo v izvajanju delovanja za pravice živali pogostoma zoperstavljati tako lastnikom kot zakonodajalcu in izvajalcu nadzora, ki je pogostoma nezadovoljiv, neustrezen in neučinkovit. Ob tem pa mora z informiranjem, osveščanjem in izobraževanjem vplivati še na spremembo moralnih in etičnih meril potrošniške družbe, ker ekonomska veriga zna dobro skriti žival in pokazati le živalski produkt.

Tako so smernice delovanja živalovarstvenih organizacij usmerjene tako na začetku te verige pri lastniku, na sredini pri zakonodajalcu, predelovalcu, trgovcu in na koncu pri potrošniku. Ta vidik se mi zdi najpomembnejši, saj lahko vrši odločilni pritisk na ostale dejavnike in soudeležence v verigi.

Zavetišča brez ubijanja

mag. Priscila Gulič*

*Civilna iniciativa za izboljšanje pravne zaščite živali, Vošnjakova 4a, Ljubljana, priscila1975@gmail.com

V Sloveniji imamo cca. 13 zavetišč, veliko teh je v zasebni lasti in upravljanju. Sodeč po odzivih zainteresirane javnosti in nekaterih podatkih, se zdi, da se veliko njih posveča zgolj ustvarjanju dobička in ne resnični skrbi za dobrobit zapuščenih živali. Cene storitev in posvojnin v zavetiščih niso poenotene in se od zavetišča do zavetišča razlikujejo tudi do 50 %. Občine pri tem nimajo veliko izbire – če nočejo kršiti zakonodaje (in nekatere jo kršijo!), morajo imeti podpisano pogodbo, po drugi strani pa imajo zavetišča pri oblikovanju cen popolnoma proste roke. V nekaterih zavetiščih so posvojnine tako visoke, da se zdi, da oddajanje živali sploh ni v njihovem interesu. Profitna oblika skrbi za zapuščene živali se izkazuje za nehumano in povsem neprimerno. Rešitev vidimo v tem, da zavetišča po zgledu dobrih praks iz tujine postanejo neprofitna gospodarska dejavnost in da se cene njihovih storitev poenotijo. Avstrijski zakon o zaščiti živali na primer vsebuje temeljno določbo, po kateri so zavetišča neprofitne ustanove. Naslednji problem slovenskih zavetišč, ki je tesno povezan s predhodnim, je velik odstotek evtanazij. Slovenska zakonodaja ne dopušča evtanazije zdravih živali, dopušča pa evtanazijo živali, ki so v oskrbi zavetišča, in sicer že 31. dan po prihodu v zavetišče. Občine so namreč dolžne plačevati oskrbo živali zgolj 30 dni. Žival je za občino največji strošek v prvih dneh, ko prispe v zavetišče, saj jo je treba veterinarsko pregledati, oskrbeti, cepiti in sterilizirati (npr. po zakonu je sterilizacija psice pred oddajo obvezna). Stroški kasnejšega bivanja se nato drastično zmanjšajo in 90 % živali najde nov dom v 90 dneh. Iz tega lahko sklepamo, da 30-dnevni rok ni primeren niti z ekonomskega, kaj šele z moralnega stališča. V čem je smisel, da občine povprečno plačujejo zavetišču od 300 do 400 evrov za enomesečno oskrbo psa, ki je po poteku 30 dni evtanaziran? In še: ali občine preverjajo dejanske stroške in račune, ki jim jih izstavljajo zasebna zavetišča? Civilna iniciativa za izboljšanje pravne zaščite živali si prizadeva za uveljavitev zavetišč kot neprofitnih ustanov in prepoved usmrtitev zdravih živali v zavetiščih. V ta namen zbira podpise državljanov RS na spletni peticiji, ki se približuje desettisočemu podpisu in jo najdete tu: https://www.pravapeticija.com/peticija_proti_usmrtitvi_ivali_v_zavetiih_s_predlogi_za_izboj.

Ključne besede: slovenska zavetišča, problematika, prepoved evtanazij, neprofitna dejavnost

Skupina Varuha pravic živali*

* Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva, info@osvoboditev-zivali.org

V preteklosti je v okviru Društva za osvoboditev živali in njihove pravice deloval Varuh pravic živali, ki je predstavljal eno izmed ključnih funkcij društva tako v zastopanju njegovih prizadevanj ter stališč v komunikaciji z mediji in širšo javnostjo, kot tudi na pravnem področju- predvsem skozi nudenje brezplačnega pravnega svetovanja in vlaganjem pobud za izboljšave položaja živali, zlasti na področju lova.

Dobra in uspešna praksa Varuha pravic živali ter pozitivni zgledi iz tujine, nakazujejo na nujnost spremljanja, poznavanja ter prizadevanja za spreminjanje pravnega statusa živali kot enega izmed vidnejših izrazov zastarelih sodobnih družbenih prepričanj in neprimernega odnosa do živali. Društvo se je odločilo, da v svojih prizadevanjih naredi korak naprej, zato je ustanovilo podporno skupino Varuha pravic živali, katere namen je ob privabljanju novih zainteresiranih sodelavcev sistematično raziskovanje in spreminjanje pravnega statusa živali.

Dolgoročna naloga skupine je doseganje izboljšav na pravnem področju. Hkrati se zavedamo, da gre pri vsem tem za povratno zanko v odnosu med splošnim javnim mnenjem ter obstoječim pravnim redom, zato je ena izmed nalog tudi ozaveščanje ljudi preko akcij društva ter skladno z mislijo "dajemo glas tistim, ki ga nimajo" tudi zastopanje pravic živali v odnosu z mediji ter ostalimi zainteresiranimi skupinami in posamezniki.

Poleg primarne filozofsko in znanstveno podprte nujnosti pridobitve pravne subjektivitete za inteligentnejše in razvitejše živalske vrste, ki bi se jim s spremembo iz statusa stvari v logični status čutečega subjekta priznalo vsaj nekaj osnovnih kratenih pravic, se bo skupina Varuha v svojih začetkih osredotočala na po njenem mnenju dve najbolj problematični področji kratenja pravic živali v naši državi, ter naši družbi na splošno; na lov ter položaj živali v mlečni in mesni industriji. Gre za področja, kjer je že a priori najočitnejše in brezkompromisno kršena že splošno sprejeta dikcija naše kulture, da je z ostalimi živalskimi vrstami potrebno ravnati humano ter skladno s potrebami njihove vrste, zato je po našem mnenju tem področjem smiselno posvetiti največ pozornosti in širšega ozaveščanja.

Skupina se zaveda, da je pred njo težka naloga, a ne obupuje, saj ve, da nikakor ni sama in da je ob močni podpori ostalih članov njenega društva, kot tudi podpori, ki jo pričakujejo s strani ostalih sorodnih društev, število podobno mislečih iz dneva v dan večje po celem svetu. Skupino čaka spremljanje in preučevanje omenjene problematike, na podlagi česar bo z opozarjanjem na že obstoječe kontradikcije v sedanjem pravnem redu moč v zgledelem času začeti z dobro argumentiranim apelom na pristojne organe za izboljšanje našega odnosa do ostalih živalskih vrst ter posledično tudi odnosa do nas samih.

Kratka predstavitev Slovenskega veganskega društva*

*Slovensko vegansko društvo, Bilečanska 5, 1000 Ljubljana, info@vegan.si

Slovensko vegansko društvo je bilo ustanovljeno 1. septembra 2012. Povod za ustanovitev je bila večkrat izražena potreba, da dobimo v Sloveniji formalno organizacijo, ki bo delovala povezovalno, podajala relevantne informacije in poskrbela za sodelovanje z uradnimi državnimi ustanovami in organi. Naš namen je strokovna pomoč ter podpora veganom in tistim, ki želijo postati vegani, izobraževanje na področju pravic živali ter njihove oskrbe, strokovno izobraževanje na področju prehrane, okoljevarstva ter naravovarstva. Društvo bi rado povezovalo vse vegane in vse, ki jih zanimajo etika veganstva, zdravstveni vidiki ali zgolj veganski način prehranjevanja in drugi praktični vidiki.

V društvu preko spletne strani www.vegan.si obveščamo javnost o dogodkih in novicah, povezanih z veganstvom, ter objavljamo veganske recepte. Na naši spletni strani je dostopnega že kar nekaj gradiva na temo koristi veganstva za ljudi, živali in okolje, nameravamo pa jo širiti in izpopolnjevati, tudi s prispevki članov in intervjuji. Vsi člani Slovenskega veganskega društva prejmejo člansko kartico, ki jim omogoča popuste pri različnih ponudnikih veganskih izdelkov.

Marca 2013 smo prvič organizirali 30-dnevni enostaven veganski izziv, od oktobra 2013 je prijava na izziv možna kadarkoli. Junija 2013 smo izdali brošuro »Veganstvo« švicarskega avtorja in zdravnika Ernsta W. Henricha, julija 2013 pa smo prevedli in izdali svetovno knjižno uspešnico »Hrana za mir« ter v Ljubljani gostili avtorja te knjige, svetovno znanega predavatelja dr. Willa Tuttlea. 21. septembra 2013 smo v Mostecu organizirali veliki veganski piknik – Vegafest. Več projektov Slovenskega veganskega društva si oglejte na povezavi <http://www.vegan.si/o-drustvu/projekti/>.

Veganstvo je v Sloveniji vse bolj razširjeno in sprejeto, kar potrjujemo z veliko udeležbo pri Enostavnem veganskem izzivu. Odziv ljudi je izjemno dober: nanj se je prijavilo že več kot tisoč ljudi, v prijavah pa ni sledu o tabujih, prav nasprotno – udeleženci so navdušeni nad organiziranim izzivom, ki jim je dal motivacijo za prehod na ta zdrav način prehranjevanja. Od tistih, ki izpolnijo zaključni vprašalnik, jih je v povprečju uspešnih več kot 80 %, poročajo o zelo dobrih vplivih na svoje počutje, zdravje in energijski nivo. Ta in še mnoge druge akcije, ki jih organiziramo, so prava pot, s katero večamo razpoznavnost veganstva kot zdravega življenjskega sloga, ki je skladen z resnično človeško naravo in moralo, ter na ta način vse ljudi opogumljamo k spremembi svojega načina življenja.

Predstavili bomo svoje glavne projekte (Vegafest, Enostavni veganski izziv, Vegafriday, stojnice, brošure, itd.) in predlagali nekaj konkretnih možnosti sodelovanja. Pomembno se nam zdi poudariti, da je idej za projekte izoblikovanih že zelo veliko, potrebno pa bi bilo večje število aktivnih oseb in redna pomoč.

Bistriška VegeScena in Društvo za zaščito živali Slovenska Bistrica*

*Društvo za zaščito živali Slovenska Bistrica, Proti jezam 26, Slovenska Bistrica, dzzz.slb@gmail.com

Skupina na facebooku pod imenom Bistriška Vegescena je nastala zgolj po naključju. Želeli smo spoznati čim več ljudi iz domačega kraja, ki se prehranjujejo vegansko oziroma delujejo v smeri za dobrobit živali. Skupina je bila ustanovljena pred skoraj dvema letoma, sedaj pa šteje že 192 članov, ki so vedno bolj aktivni in vidno raste.

Znotraj skupine smo pričeli sodelovati z Manico Maček in po kratkem času prišli do zamisli, da bi lahko tako številna skupina v domačem kraju organizirala dogodek za dobrobit živali. Dogodek smo poimenovali **“Za Sočutje”**. Znotraj skupine smo poiskali ljudi, ki so bili pripravljeni pomagati pri dogodku. Priprave dogodka so sedaj v polnem zagonu. Dogodek bo v lokalnem parku, v **soboto, 6. maja 2017**. Sodelovala bodo razna društva in posamezniki, poskrbeli pa smo tudi za degustacijo veganske hrane in nekaj kvalitetnih predavanj o veganskem načinu življenja ter etičnih vidikih prehranjevanja z rastlinsko hrano.

Na tej točki pa smo pričeli tudi z aktivnim sodelovanjem z Društvom za zaščito živali Slovenska Bistrica. Ves izkupiček prireditve smo namenili prav njim. Hkrati se nas je nekaj članov skupine aktivno vključilo v dotično društvo, kjer sodelujemo pri raznih akcijah za pomoč živalim. Društvo za zaščito živali Slovenska Bistrica trenutno šteje 70 članov. Društvo se skupaj z občino Slovenska Bistrica sooča z veliko problematiko zavrženih in prostoživečih mačk. Poleg dela na terenu (skrb za prostoživeče mačke ipd.) pa Društvo skuša ozaveščati ljudi o odgovornem lastništvu živali ter o pomembnosti sterilizacije in kastracije.

Skupina Bistriška Vegescena in Društvo za zaščito živali Slovenska Bistrica bosta še naprej tesno sodelovali. Verjamem, da je to začetek neke pozitivne in sočutne zgodbe, ki se bo razvijala samo v smeri – za dobrobit živali.

Prehrana ni zasebna stvar

Ivan Soče*

*Publicist, ivan@soce.si

Vsakršno posameznikovo obnašanje skupnost presoja in po potrebi ukrepa na mnogotere načine. Določena ravnanja prepoveduje (kazniva dejanja), nekatera omejuje (škodljiva), nekatera usmerja (moteča, neželena). Civilna družba nekatera dejanja obsoja, nekatera zavrača, nekaterih ne sprejema. Državni organi to formalno delajo v interesu skupnosti, v resnici pa pogosto v interesu kapitala, družba pa v interesu organiziranih posameznikov, ki se združujejo na ideoloških temeljih.

Svoboda posameznika je omejena z legitimnimi in legalnimi ter naravnimi pravicami drugih. To velja na številnih področjih: imamo obvezno šolstvo, obvezne zdravstvene preglede, obvezne tehnične preglede ... imamo omejitve hitrosti, kajenja, opijanja, drogiranja ... imamo državne usmeritve, kaj naj bi jedli in pili... – vse, da ne bi škodovali sebi in drugim.

Kot nekakšen moralni imperativ je postavljena dolžnost delati dobro sebi in drugim.

Če s kajenjem in podobnimi dejanji škodimo sebi in drugim (pasivno kajenje, nepotrebno trošenje zdravstvenega denarja, trpljenje bližnjih, če kadilec zboli) potem ga je treba na številne načine omejevati, vključno z delno prepovedjo. Dojeli smo, da kajenje in podobno ni zasebna stvar posameznika in začeli ukrepati v pravo smer.

Če s prehranjevanjem škodimo sebi in drugim (povzročamo škodo naravi (podtalnica, gozdovi, prst, ozonski plašč) in drugim (živali, ljudje), po nepotrebem zbolevalo (zmanjšujemo možnosti zdravljenja drugih, povzročamo trpljenje bližnjih v primeru bolezni) potem bi upravičeno pričakovali, da bi država in družba aktivneje posegala na tem področju.

Nismo še dojeli, da izbira prehranskih praks (in tudi drugih elementov življenjskega sloga) ni zasebna stvar in kot družba delujemo v napačno smer – smer ustvarjanja še večje škode.

Maloštevilni, ki opozarjajo na splošno škodljivost stališča, da so prehranjevalne navade zasebna stvar posameznika, so zasmehovani, marginalizirani, maltretirani.

Splošno znano dejstvo je, da prevladujoči način prehranjevanja deluje uničevalno na vseh področjih in je škodljiv za vse. Od tod legitimni interes vsakega posameznika, da opozarja na posledice, ki se še kako tičejo tudi njega osebno.

Veganstvo je moralna drža posameznika, ki zavrača kakršno koli (nenujno) izkoriščanje živali, pri čemer nihče ne terja in ne pričakuje prav nobenih koristi zase in prav v ničemer ne škodi drugim.

Iz te države je nastala ideologija – ideologija vesplošnega in vseobsegajočega nenasilja, ideologija ljubezni in empatije, ideologija trajnostnega razvoja, ideologija ohranjanja zdrave Zemlje.

Opozorjanje, da določeni slog življenja, predvsem načina prehranjevanja in oblačenja, ni zasebna stvar posameznika je dolžnost, ki je ni možno opustiti. Pri tem je treba računati na odpor zaradi:

- navad, saj se ljudje istovetimo s svojimi navadami, postanemo navezani nanje in tudi z njimi zasvojeni;
- strahu, da bi si z drugačno prehrano škodovali sebi in svojim;
- slabe vesti, saj nihče ne mara, da ga kdo opozarja (spominja) na neetično ravnanje, za katerega globoko v sebi ve, da je takšno in ga na številne načine noče videti, ampak ga tolerira zaradi prvih dveh razlogov.

Pri nastajanju in utrjevanju vseh treh razlogov ima izjemen vpliv kapital, ki si je v dobršni meri podredil znanost, stroko, šolstvo, medije in politiko. Zato bi naj bili, po mojem videnju, vegani:

- vzor ljubečemu in spoštljivem sobivanju;
- razumevajoči in strpni do vsejedcev zaradi prejšnjih treh vzrokov;
- dobro informirani in aktivni pri prenašanju dokazljivih resnic.

Smo v svetu organiziranih interesov, zato je treba premišljevati o organizacijskih oblikah, ki bodo zagotavljale vpliv na tako nujne in usodno pomembne družbene spremembe.

Aktivizem aktivistov posameznikov

Anja Radaljac*

*Aktivistka posameznica, travozzer@gmail.com

Predstavljam delo aktivistke posameznice, ki ni vključena v društva idr. Opažam, da v slovenskem prostoru v primerjavi s tujino ne poznamo aktivistov, ki bi svoj aktivizem izvajali kot svojo 'full time' dejavnost oz. se od nje preživljali, prim.: v tujini se aktivisti lahko preživljajo denimo s predavanji (po šolah, fakultetah), s pisanjem literature na to temo, ustvarjanjem video prispevkov (YouTube). Četudi obstajajo organizacije, ki se ukvarjajo izključno s finančno podporo aktivistov lahko številni aktivisti živijo tudi od neposredne finančne podpore posameznikov, ki podpirajo njihovo delo (prim. YouTube kanal Bite size vegan). V našem prostoru se zdi trenutno kaj takega neizvedljivo. Aktivisti posamezniki namenjamo aktivističnemu delu izključno svoj prosti čas in lastna sredstva (npr. za bencin, opremo itd.) A kaj malo je tudi podpore v veganskih skupnostih, zaradi česar je delo preprosto težko razširjati. Sama sem iskala – in še vedno iščem – obliko aktivizma, ki bi ga lahko v čim večji meri izvajala sama, ampak se zlasti v zadnjem času sprašujem ali je taka oblika aktivizma v Sloveniji sploh mogoča: poskušala sem s snemanjem video posnetkov, izdelovanjem animacij, pisanjem za kulturni medij Airbeletrina, predavanjih po srednjih šolah za dijake, objavila sem tudi knjigo z naslovom Puščava, klet, katakombe (Litera, 2016) ki mdr. naslavlja človekov odnos do živali in skuša specizem umestiti med druge oblike nestrpnosti. Videem je stalno upadalo št. ogledov, četudi sem jih delila v vseh veganskih skupinah, predavanja je le težko zagotoviti, ker posameznike na šolah le redko sprejmejo (kontaktirala sem vse srednje šole v Sloveniji!), knjiga je v pol leta, odkar je na trgu, dosegla 50 izposoj. Brez širše podpore je delo aktivistov posameznikov nemogoče, zlasti pa je nemogoče kontinuirano delo v prostem času – tovrstno delovanje preprosto ne more zagotoviti dovoljšne profesionalnosti. Zdi se, da v slovenskem prostoru ni interesa za aktivizem, ki skuša odnos do nečloveških živali umestiti v družbeno okolje, opažam, da je zanimanje zlasti za aktivizem preko širjenja receptov ter velferističnih pobud, kar zaznavam kot problematično, ker menim, da ne spreminja odnosa, ki ga gojimo do nečloveških živali: izkoriščanje živali za prehrano ni edina oblika izkoriščanja živali in v kolikor ne umeščamo živalskega vprašanja v širši družbeni kontekst, bomo po kljub spremembi prehrane lahko ohranjali reifikacijo in lastninjenje živali.

Ključne besede: aktivizem posameznikov, finančna podpora, pogoji v slovenskem prostoru, YouTube aktivizem, pisanje besedil z aktivistično noto

Ko ne slišiš petja ptic

Jasmina Hrastovec*

*Avtorica bloga Minci kuha – Vegi, preprosto in dostopno, mincikuha@gmail.com

Petje ptic nas navadno navdaja z ljubeznijo, s prebujenjem. V bistvu nas prebudi. Kot otrok in mlado dekle, ki sem odraščala na vasi, sem imela vedno predočeno popolnoma realno sliko, kako se »hrana« pridelava. Sodelovala sem pri pripravah, če temu lahko tako rečem. Naučena sem, da se jedi pripravi z ljubeznijo, vendar takrat je to zajemalo pripravo hrane ne glede na vse žrtve, ki so bile vključene.

Tako sem lepo živela dolga leta, četudi sem sodelovala pri zakolih živali, ki so bile v bistvu moje prijateljice. Sicer sem v sebi bila velik boj, saj so meni ljubi ljudje »dvignili roko« nad moje prijatelje, nato so mi jih še postregli. To navzkrižje ni lahko preživeti in enostavno sem morala zapreti srce.

Vendar, ko sem videla »pobiti« bika, se je v meni nekaj vzbudilo. Tisto pristno občutenje in sočutje. Bilo mi je žal, bila sem globoko razočarana nad človekom. Prenehala sem uživati meso. Jajc pa že tako nisem preveč marala, kar ne pomeni, da sem jih prenehala uživati v slaščicah in na pogostitvah, ti skriti »detajli«. Nato sem ponovno začeli jesti meso, pa zopet prenehala. Moja moralno etična prepričanja in moja dejanja sta bila na nasprotnih bregovih. Bila sem hude notranje boje. Prav tako sem si zatiskala oči pred, sicer meni že poznamim, načinom »pridelave« mleka. Preprosto sem si zamislila srečne molzne živali. Dokler ni doletelo mene...

Z ljubeznijo mojega življenja sva osem let poskušala, da bi okronala najino zvezo z največjo srečo, otrokom. Vendar nama ni bilo namenjeno. Preživela sva šest spontanih splavov. Popolnoma sem že obupala. Nato pa se je zgodilo, pod srcem sem nosila dete. Sreča in ljubezen, ki sva jo občutila ob tem je bila nepopisna. Bolečina, ko sva izvedela, da je deček med nosečnostjo »odšel« je nerazločljiva še danes. Takrat sem doumela bolečino MATER, vseh MATER sveta, ki izgubijo otroke, doumela sem, kako globoka je stiska ob žalovanju za otrokom. Tega nisem mogla več podpirati, nisem si mogla dovoliti, da bom počela materam takšno zlo. In ZATO sem postala sem veganka. Namreč ob izgubi otroka se mi je zgodil trenutek, ki je trajal več kot dve leti. To je trenutek, KO NE SLIŠIŠ PETJA PTIC. Žalost je neopisljiva, bolečina je na meji blaznosti.

Takrat sem doumela, da četudi bi molzne živali živele na pašnikih in ne privezane na verigah, je največje zlo, ki jim ga povzročamo ravno žalovanje za otroci in to večkrat. Nemočne, žalujoče in nato molzene za beli nektar, ki jim ga vzame človek. Pohlep zaradi denarja in zadovoljevanje okusa... nesprejemljivo.

Poskušam ozaveščati skozi lastno zgodbo in pa obenem ponujam rešitev s prehrano, ki je cenovno ugodna in dostopna v vseh trgovinah. Čeprav je veganstvo veliko bolj kompleksno

se še vedno navadno prične na krožniku. **Pomembno je, da posameznik postavi moralno etične vrednote v kraj in prostor, kjer živi in si tako kroji prehrano, obutev, obleko. Mi, ki živimo v Sloveniji oz. podnebno podobnih državah, nimamo nobene potrebe po sestavinah živalskega izvora.**

Ključne besede: veganska prehrana, žalovanje za otrokom, mincikuha

Selekcija ter vzreja domačih živali in človekova odgovornost

D. Osterman*

*Veterinarska Ambulanta Osterman, Slovenj Gradec, Slovenija

Domače živali so bitja, ki imajo v naravnem prostoru prav posebno mesto. Filogenetsko imajo z določenimi divjimi vrstami sicer skupne korenine, vendar obstaja med njimi velika razlika. Če so divje živali produkt bodisi evolucije bodisi Boga, odvisno v kaj človek verjame, pa so domače živali dejansko produkt človeka. Človek je bil tisti, ki je vnesel med domače živali neverjetno raznolikost, po njem je nastalo ogromno pasem ter novih vrst domačih živali. Skozi zgodovino je človek, glede na to kje je živel, bolj ali manj posegal v življenjsko strukturo živalskih vrst in jih poskušal spreminjati, vse z namenom, da se le-te približajo nekemu idealu, ki si ga je človek ustvaril glede na svoje potrebe. Temu procesu pravimo selekcija oziroma tudi vzreja živali. Bolj kot je človek posegal v globine genetske znanosti, bolj so postajali posegi v vzrejo prefinjeni, a hkrati vedno bolj nasilni. Prav slednje je močno vplivalo na razvoj človeštva. Novonastale pasme živali so sobivale in soustvarjale človeško zgodovino na najbolj intimen in neposreden način, ob tem pa je bil etični vidik bolj ali manj vedno prezrt. Človek je vseskozi jemal in dojemal živali bolj kot stvari in ne toliko kot živa bitja s svojo bivanjsko avtonomijo. Odtujenost človeka do domačih živali mu je omogočala, da je z njimi lahko ravnal brezčutno ter jih jemal kot nekaj s čimer lahko poljubno ravna v skladu s svojimi potrebami in željami. Tako je človek že zelo zgodaj v zgodovini ustvaril etične norme iz katerih so bile živali popolnoma izključene. Človek se je, še posebej v zahodni civilizaciji, ogradil od vsakršne odgovornosti do domačih živali, pomembna mu je bila le osebna in kolektivna dobrobit. Domače živali zanj niso bile bitja s katerimi bi živel v sožitju, temveč bitja, ki morajo brezkompromisno izpolnjevati njegova pričakovanja ter koristiti njegovi osebni in kolektivni dobrobiti. V ta kontekst seveda nikoli ni bila umeščena kakršnakoli odgovornost človeka, ki pa je dejansko ključnega pomena. Bistvo etičnega problema človekovega odnosa do domačih živali in tudi reševanje le tega pa je v dejavnosti vzreje in selekcije same. Človek je namreč zavaljo tega, ker domače živali »ustvarja«, izvorno odgovoren za njih, tako kot so np. starši odgovorni za svoje otroke. Štajerskih kokoši in Krškopoljskega prašiča ne bi bilo brez človeka, kar potrjuje, da je človek v odnosu do domačih živali v vlogi kreacionista, ki nenehno uveljavlja svoje želje in potrebe v novo nastalih pasemskih različicah domačih živali. In kot takšen ima izvorno odgovornost do novonastalega bitja, ki ga je ustvaril. To živo bitje pa ima svojo entiteto, ki čuti, živi in biva avtonomno, pa vendarle vseskozi v naši soodvisnosti. Bistvo tega najlažje vidimo, če pogledamo razliko med odgovornostjo človeka do divjih in domačih živali. Če zajema odgovorni odnos do divjih živali predvsem pravico do svobode in omogočanja bivanjskega prostora, smo pri domačih živalih, kot njihovi »kreatorji«, odgovorni za njihovo celokupno dobrobit. Resnično zavedanje dejstva, kako zelo usodno smo zaznamovali domače živali s svojim poseganjem v njihovo entiteto, bi moral biti dovoljšen razlog za to, da se kot posamezniki in kot družba zavemo svoje odgovornosti, ki jo imamo do teh živih bitij.

Ključne besede: domače živali, selekcija, človekova odgovornost

Društvo ZaŽivali!*

*www.zazivali.org, info@zazivali.org

V društvu Za živali! razumemo gibanje za pravice živali kot politično gibanje, ki je sestavni del globalne kritike izkoriščanja, zatiranja in systemskega nasilja in kot tako sestavni del emancipatornih (delavskih, transfeminističnih, protirasističnih in drugih) gibanj in njihove zahteve po družbeni pravičnosti.

Gibanje za pravice živali pridobi status političnosti s kritiko systemskega in strukturnega zatiranja živali in posledično delegitimizacijo kapitalističnega družbeno-ekonomskega sistema. V svoji protikapitalistični naravnosti se gibanje za pravice živali usmerja na vlogo kapitalistične politične ekonomije v oblikovanju človeško-živalskih odnosov in izkoriščanju živali, hkrati pa se vzpostavlja kot radikalna kritika vseh tistih animalističnih gibanj, ki:

- se omejujejo na določene oblike nasilja nad živalmi, kot so denimo kampanje proti krznu; parcialni uvidi namreč premikajo težišče kritike s systemske nepravilnosti na zgolj enega od njenih učinkov;
- ponujajo navidezno spravljive rešitve v smislu zgolj reformističnih posegov, kot je denimo promocija proste reje živali, saj te ohranjajo in utrjujejo institucionalizirano uporabo živali, namesto da bi jo preizpraševale, spoj »humane« reje in profitabilnosti pa je eno temeljnih načel nove kapitalistične retorike;
- v kampanjah reproducirajo rasne, spolne, razredne in druge hierarhije, npr. kampanje, ki kritiko zatiranja živali posredujejo z medijskimi podobami, ki perpetuirajo seksualno objektivizacijo žensk; te strukturirajo prav tiste družbene neenakosti, ki jih želijo preseči (posamezne ideologije ne moremo preseči z ohranjanjem vzorca strukturnih neenakosti).

V času, ko se veganstvo v neoliberalnem individualističnem okviru degradira na enega od potrošniških življenjskih slogov (kjer je zahodni slog življenja evfemizem za to, da eni druge zatirajo), se kaže nujna potreba po intersekcijskem veganstvu in graditvi inkluzivnega gibanja za pravice živali.

Čuječnost v individualnem in skupnostnem aktivizmu

dr. Matjaž Kovše

To kako vidimo, čutimo in dojemamo svet, ter kakšni so naši nameni določa naše odzive in delovanje. Jasnost namena ni pomembna zgolj zaradi tega, ker poveča učinek izrečenih besed in delovanja, ampak zaradi osnovnega usmerjanja in narave delovanja. Pri tem je ključnega pomena ali so nameni (ne/zavedoma) povezani s pohlepom, jezo, strahom, zablodami ali na drugi strani s sočutjem, radostjo, mirom, lahkotnostjo, ravnovesjem, zaupanjem, životvornostjo, ... Pomembno je tudi zavedanje o tem česa vse ne počnemo, ne zgolj samo o tem kar počnemo. Predstavljenih bo nekaj praks in dnevni rutin kot podpore pri povezanosti s sabo in izboljšanju odnosov z drugimi, z namenom ustvarjalnega, povezujočega, celovitega, trajnostnega, zavednega in neutrudljivega delovanja.

Ključne besede: etična osredotočena pozornost, nenasilna komunikacija - jezik življenja in povezovanja, ljubeča naklonjenost, kreativni mir

Zanikanje moralne odgovornosti do živali

doc. dr. Tomaž Grušovnik*

*Univerza na Primorskem in Mednarodna podiplomska šola Jožef Stefan

Teorija kognitivne disonance pravi, da posamezniki slabo prenašamo konflikt naših misli, zato smo močno nagnjeni k temu, da ga odstranimo vsakič, ko se pojavi. Dodatna predpostavka te teorije je, da ta konflikt odstranimo s čim manj napora. Recimo, da ima oseba te tri misli:

1. Dolgo življenje je dobro in zaželeno
2. Kajenje skrajšuje življenje
3. Kadim

Te misli so v konfliktu, saj očitno oseba počne nekaj, kar je v nasprotju z njenimi prepričanji. Konflikt lahko odstrani tako, da spremeni misel 3. Vendar to terja precej napora, zato je verjetneje, da bo oseba spremenila misel 2. (denimo: »Poznam človeka, ki je skadil dve škatli cigaret na dan in je dočakal 85 let!«) ali misel 3. (denimo: »Ah! Kaj mi bo dolgo življenje, če pa v njem ne uživam, vsak pa mora enkrat umreti.«).

Teza, ki jo zagovarjam, je, da imamo podoben konflikt na delu kadar uživamo meso:

1. Pri pridelavi mesa živali trpijo in umirajo
2. Nepotrebno povzročanje trpljenja je moralno sporno
3. Jem meso

Ker se je navadi uživanja mesa težje odpovedati kot spremeniti misli 1. ali 2., pri posameznikih naletimo na slednje. Od tod izvirajo tipični protiargumenti, naperjeni proti veganstvu in vegetarijanstvu (npr. zamenjava misli 1.: »Živali so zaklane humano in ne trpijo«; ali zamenjava misli 2.: »Rejne živali so tukaj zato, da jih zakoljemo«, »Brez tega, da uživam meso, ne bi mogel preživeti«, »S tem, ko koljemo živali, zvišujemo BDP«).

Ta teorija vrže novo luč na naše razumevanje (ne)odločitev posameznikov za tak slog življenja, ki bi bil živalim bolj naklonjen. Ne gre za to, da bi bili ljudje premalo informirani o grozotah, ki jih preživljajo rejne (in druge) živali, temveč za to, da teh dejstev ne želijo slišati in jih ozavestiti, ker ti podatki v njih sprožajo nezaželen kognitivni konflikt (to je tudi razlog, zakaj je poklic mesarja stigmatiziran in zakaj so klavnice vedno odmaknjene od javnosti). Zato zanikajo svojo moralno odgovornost do živali. To je opazka, ki je za izobraževanje in osveščanje o pravicah živali bistvenega pomena, saj daje vedeti, da je razmišljanje posameznikov pogosto iracionalno in konzervativno. Vzgojno-izobraževalne strategije se morajo tej želji posameznikov po nevednosti ustrezno prilagoditi.

Ključne besede: etika živali, vegetarijanstvo, veganstvo, zanikanje, kognitivna disonanca

UTRINKI S SREČANJA

